Academic Platform Journal of Education and Change

journal homepage: http://apjec.net/

Okul Yöneticilerinin Eleştirel Düşünme Uygulamaları*

Hanifi Parlar[1], Abdullah Balıkçı[2]
[1]İstanbul Commerce University, Department of Educational Sciences, Istanbul,
hparlar@ticaret.edu.tr
[2]İstanbul University- Cerrahpaşa, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Istanbul.
balikciabdullah@hotmail.com

Özet

Eğitimi-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü okulların belirlenen amaçlarına ulaşma noktasında eleştirel düşünme önemli bir yer tutmaktadır. Eleştirel düşünme hedefe ulaşma noktasında önemli bir bağ olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmada, okul yöneticilerinin belirtilen bağlantıyı kurma noktasındaki düşünceleri, uygulamaları onların deneyimlerinden hareketle anlaşılmaya çalışılacaktır. Araştırmanın katılımcılarını, İstanbul ili Bahçelievler, Şişli, Fatih, ilçelerindeki ve Balkıkesir Karesi İlçesindeki resmi okullarda görev yapmakta olan, farklı sosyo-ekonomik düzeylerde bulunan semtlerin okul yöneticilerinden belirlenen ve 2017-2018 Eğitim- Öğretim yılı bahar döneminde görev yapmakta olan 9 okul müdürü oluşturmuştur. Bu araştırma, nitel araştırma yöntemi ve fenomenolojik desen çerçevesinde yürütülmüştür. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örneklemesi, kartopu örnekleme kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Güvenirlik geçerlik aşamasında ise; veri çeşitlemesi, kapsamlı alan çalışması, dış denetim, doğrudan alıntı kullanılmıştır. Yapılan araştırmada, eleştirel düşünmenin hem bireysel hem de mesleki anlamda gelişme için önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Eleştirel düşünme öğrencilere çeşitli faaliyetlerle kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel düşünme, okul yöneticisi, fenomenoloji

Practices of Critical Thinking of School Administrators

Abstract

Critical thinking plays an important role in reaching the defined goals of schools in which educational activities are conducted. Critical thinking can be considered as an important link in reaching the goal. In this study, the thoughts and practices of school administrators will be tried to be understood from their experiences. 9 school principals who are working in the official schools in the provinces of Istanbul, Bahçelievler, Şişli, Fatih and Balkikesir Square and who are working at the different socio-economic levels of the districts determined by the school administrators and serving in the spring semester of 2017-2018 academic year were created. This research was conducted within the framework of qualitative research methodology and phenomenological design. Easily accessible case sampling from purposeful sampling methods, snowball sampling is used. In the analysis of the data, descriptive analysis technique was used. Reliability is in the validity phase; data diversity, extensive field work, external auditing, direct quotation. In the research it has been found that critical thinking is important for both individual and professional development. Critical thinking students are trying to gain in various activities.

Key words: Critical thinking, school administrator, fenomenoloji

* Bu araştırma 17.04. 2018 tarihinde İstanbul'da düzenlenen 2. Uluslararası Eleştirel Düşünme sempozyumunda (ISCAT 2018) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Eleştirel düşünme ve düşündüklerini analiz etme hem bireysel hem de mesleki yaşamı anlama, algılama ve yeni düşüncelere, uygulamalara temel teşkil etmesi açısından önemlidir. Kökdemir (2003), eleştirel düşünme becerisi olanların daha akılcı ve mantıklı düşünebilmektedir. Ayrıca bu beceri hata yapma olasılığını da düşürmekte ve verilen kararların daha tutarlı ve güvenli olmasına katkı sunmaktadır. Sezen, Sarı ve Dost (2013), öğretmenler eleştirel düşünmeyi bireysel farklılıkları anlamada, eğitim öğretim ortamının geliştirilmesinde önemli görmektedirler. Ayrıca kendine güveni olan bireylerin, toplumun yetişmesinde; böyle bir toplumun dizayn edilmesinde ve hem bireysel hem toplumsal gelişmeden söz edilmesi noktasında eleştirel düşünmeyi önemli görmektedirler. Yeşilpınar (2011), bu becerinin öğrencilere kazandırma noktasında kendilerini geliştirme de önemli görmektedirler. Öğretmenler öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri noktasında önemli bir yere sahiptirler. Rimiene (2002), öğretmenlerin yanında öğrencilerin birlikte çalışabilmeleri, buna yönelik ortamlarının olması eleştirel düşünme becerisine olumlu katkı sunmaktadır. Öğretmenler eleştirel düşünmenin öğrencilerin hayatlarında önemli bir beceri olduğunu düşünmektedirler. Mill, Allen ve Morrow (2016), bunu sağlamada farklı kaynaklardan gelen zorluklara işaret etmektedirler. Bunlar zaman sıkıntısı, materyal ve kaynak yetersizliği, öğretmenler için yetersiz program ve seminerler, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerindeki farklılıklar, öğretmenin eleştirel düşünme konusundaki bilgi ve beceri eksiklikleri. Büyükkanber ve Makaracı (2015), öğretmenlerin eleştirel düşünme noktasında belirleyici olduğuna işaret etmektedir. Öncelikle onların eleştirel düşünme noktasında eğitim almaları gerekmektedir. Eleştirel düşünme uygulamalarında uygun kaynakların ve yeterli donanıma sahip öğretmenlerden yararlanılması gerekir.

Sezen, Sarı, Uzun ve Dost (2013), eleştirel düşünme becerisi eğitim alanında istenen düzeyde gelişmediği görülmekte ve bu araştırmalara da yansımaktadır. Öğretmenlerin eleştirel düşünme becerisi istenen düzeyde değildir. Eleştirel düşünme becerisi öğretmenlik deneyimiyle doğru orantılıdır. Yani öğretmenlik yaptıkça eleştirel düşünme becerisi artmaktadır. Sağlam ve Büyükuysal (2013), eleştirel düşünme becerileri üniversite öğrencilerinde düşük düzeydedir. Araştırmaya göre bu beceri kendi içinde değerlendirildiğinde açık fikirli olmanın diğer becerilere göre daha üst düzeydedir. Eleştirel düşünmenin önemli bir beceri olduğu halde araştırmada eleştirel düşünme becerisinin kazanılamama sebepleri olarak öğrencilerin eğitim-öğretim ortamının bu beceriyi desteklemediği, ezberci eğitim anlayışı, öğretim yöntem ve tekniklerinde bunu gereği kadar dikkate alınmaması, sosyo-kültürel düzeyin düşüklüğü belirtilmektedir. Polat (2017), öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilimleri kendilerinden beklenenin altındadır. Bunun nedeni olarak yaşanılan çevre ve toplum yapısı, eleştirel düşünme hakkındaki düşünceler-eğilimler, alınan eğitim belirtilmektedir. Araştırmaya göre, kitap okuma alışkanlığı eleştirel düşünme becerisine olumlu bir katkı sunmaktadır. Yılmaz (2017), eleştirel düşünmenin istenen düzeyde olmadığını ortaya koyan araştırmaların yanında sınıf öğretmeniyle eleştirel düşünmenin değer ve beceri alt boyutları dikkate alınarak yapılan araştırmada, sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin iyi düzeyde olduğu ortaya konulmuştur.

Türk eğitim sistemine dayanak teşkil eden hukuk kaynaklarına bakıldığında eleştirel düşünmeyi akla getiren hükümlerin olduğu anlaşılmaktadır. Bu hükümler aynı zamanda yapılan uygulamalara da temel teşkil etmektedir ve temel olarak bilim, sanat, proje, etkinlik vb. başlıklar altında belirtilmiştir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Anayasanın 27., 42., 130. maddeleri,
- 1739 sayılı "Milli Eğitim Kanunu"nun 2., 11., 13., 34., 35. ve 43. maddeleri,
- Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 4. maddesi,
- Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliğinin 11. maddesi,
- Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin 4., 5., 7., 161. Maddeleri [17].

Bu araştırmada, okul yöneticilerinin eleştirel düşünmeye yönelik uygulamaları çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır.

1. Okul yöneticileri eleştirel düşünmeyi nasıl algılamaktadır?
2. Eleştirel düşünme-öğrenci ilişkisi nasıl olmaktadır?
3. Eleştirel düşünme-okul yönetimi ilişkisi nasıl olmaktadır?

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemiyle ilgili yapılanlara yer verilmiştir. Bu bağlamda şu hususlar açıklanmıştır: Araştırmanın yöntemi, araştırmanın deseni, araştırmanın katılımcıları, verilerin toplanması, verilerin analizi, araştırmada kullanılan güvenirlik-geçerlik stratejileri ve araştırma etiği araştırmacının rolü.

2.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma nitel araştırma yöntemiyle ve fenomenoloji deseniyle tasarlanmıştır. Christensen, Johnson, Turner'a (2015) göre fenomenoloji, "araştırmacının, bir ya da daha fazla katılımcının bir fenomeni (olay, durum, kavram vb.) nasıl deneyimlediğini açıklamaya çalıştığı nitel araştırma yöntemi" dir. Katılımcıların tecrübeleri ışığında, bir sohbet havasında, olayı nasıl algıladıkları anlaşılmak istendiğinden ve alanında uzmanlar ile araştırmaya katkısı olabileceği düşünülen katılımcıların görüşlerinden hareketle belirtilen yöntemin ve desenin uygun olduğuna karar verilmiştir.

2.2. Araştırmanın Katılımcıları

Katılımcıların belirlenmesinde kolay ulaşılabilir durum örneklemesi ve kartopu örneklemesi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme Miles ve Huberman'a göre (2015), "bilgi ve güvenirlik pahasına zaman, para, esnek tasarrufu sağlamak; kartopu örnekleme ise "hangi durumların bilgi bakımından zengin olduğunu bilen insanları tanıyan ilgili kişilerin durumunu tanımlamak (s.28)" amacıyla kullanılır. Araştırmanın katılımcı sayısının araştırmaya katkısı olabileceği düşünülen, gönüllülük esasına bağlı kalınarak 10 katılımcı olması planlanmıştır. Ancak 1 katılımcıdan gelen verilerin araştırmanın amacına katkı sunmayacağı için çıkarılması uygun görülmüştür. Merriam (2015) ve Patton (2014) nitel araştırmalarda örneklem boyutu için bir kural olmadığını;

sorulara, verilere ve kaynaklara göre örneklemin değişebildiğini ifade etmektedirler. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Bu görüşme formunun oluşturulmasında alanında uzman iki akademisyenin, muhtemel katılımcılardan ikisinin ve dil-anlatım bakımından iki uzmanın görüşlerine başvurulmuştur. Katılımcıların gerçek isimlerine araştırmada yer verilmemiştir. Alıntılar yapılırken K1,K2,K3,…şeklinde yapılmıştır. Katılımcılara görüşme ile ilgili kısa bir bilgilendirme yapılıp izinler ve randevular alındıktan sonra görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacıların hem öğretmenlik hem de okul yöneticiliği yapmış olmaları, araştırma sürecinde araştırma verilerinin daha iyi analiz edilmesine imkân tanıyacağı düşünülmektedir.

2.3. Verilerin Toplanması

Verilerin mümkün olduğu kadar birebir görüşme yoluyla toplanmasına gayret edilmiştir. Bunun mümkün olmadığı durumlarda elektronik ortamda da verilerin toplanılmasına gayret gösterilmiştir. Araştırma süreci içinde, formda oluşabilecek değişiklikler göz önüne alınarak veriler gözden geçirilerek ve araştırma bu gözden geçirmelerle-soruların eklenmesiyle ya da çıkarılmasıyla- yürütülmüştür. Bu bağlamda, forma ekleme ya da çıkarılma ihtiyacı görülmemiştir. Görüşme formunda ana sorular yanında, katılımcının araştırmayla ilgili daha detaylı veri sunmasına yardımcı olmak için sonda sorulardan yararlanılmıştır. Merriam (2015), "sondalar ve takip eden sorular katılımcının ne söylediği hakkında daha çok açıklama ve bilgi elde etmek için yapılır". Katılımcılara görüşme ile ilgili kısa bir bilgilendirme yapılıp izinler ve randevular alındıktan sonra görüşmeler yapılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Veriler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış ve çözümlemeler bu cihazdan yararlanılarak yapılmıştır. Görüşmelerin yazıya dökümü yapıldıktan sonra katılımcılara gönderilmiş ve onların onayı alındıktan sonra araştırmanın diğer aşaması olan kodlama aşamasına geçilmiştir. Kodlamada ise açık kodlama tercih edilmiştir. Açık kodlama Neuman'a (2006) göre, "nitel verileri ilk kodlamadır; araştırmacı, verileri inceleyerek hazırlık niteliğindeki analitik kategoriler ya da kodlar halinde özetler". Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Şimşek ve Yıldırım'a (2011) göre, betimsel analiz: *"Görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sıkı sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır* (s. 224)".

2.5. Araştırmada Kullanılan Güvenirlik-Geçerlik Stratejileri

Araştırmanın güvenirlik geçerlik aşamalarında ise Christensen, Johnson ve Turner'ın (2015) belirttiği stratejilerden dört tanesi kullanılmıştır. Bunlar; (i) Veri çeşitlemesi: Araştırmayla ilgili olarak görüşmeler yapılmış ve bunlar ses kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına alınmıştır. (ii) Dış denetim: Araştırmayla ilgili olarak alanın uzmanı olan ve bu alanda araştırma yapan kişilerle temasa geçilerek araştırma ile ilgili eleştirileri dikkate alınmıştır. (iii) Doğrudan alıntı: Araştırmaya katılanların görüşlerinin dökümü ses kayıt

cihazı kullanılarak yapılmış ve tema, kategori ve kodlarla ilgili olanlar alıntılanmıştır. Bu alıntıların doğrudan araştırmada kullanılmasına özen gösterilmiştir. (iv) Hakem değerlendirmesi: Alanda çalışmaları olan kişilerle araştırma sonuçları üzerine tartışma yapılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde verilerden elde edilen tema, kategori ve kodlara yer verilmiştir. Okul yöneticisi merkezli elde edilen verilerden hareketle, 3 temanın ortaya çıktığı söylenebilir. Bunlar eleştirel düşünme, eleştirel düşünme-öğrenci ilişkisi ve eleştirel düşünme-okul yönetimi ilişkisidir.

1. Tema: Eleştirel Düşünme

Bu tema kendi içinde kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar eleştirel düşünme algısı ve eleştirel düşünmenin gerekliliğidir.

1.1. Eleştirel Düşünme Nedir?

Katılımcılar eleştirel düşünmenin kendi pencerelerinden ne anlam ifade ettiğine dair görüşleri sorulduğunda dört farklı yaklaşımı ortaya koydukları görülmektedir. Bunlar eleştirel düşünmenin farklılık oluşturduğu, gelişmeyi sağladığı, kapsamlı düşünmeye imkân sağladığı ve bir araç olduğudur. Katılımcıların görüşlerindeki ortak nokta değişim ve gelişim için eleştirel düşünmenin gerekli ve elzem olmasıdır. Yaşanılan olayları gerçek anlamda algılayıp karar verme noktasında ve alınan kararlardan olumlu etkilenme noktasında eleştirel düşünmenin önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir. Konuyla ilgili değerlendirmeler şöyledir:

> **K2:** Biz eleştiriyi olumsuz yönlerinden ele alıyoruz. Halbuki eleştiri olumlu anlam da içerebilir. Dolayısıyla eleştirinin çok yararlı olduğunu düşünüyorum.
> **K3:** Herhangi bir konuda olayları araştırarak –tek taraflı değil çift taraflı- karar vermektir.

> **K7:** Eleştirel düşünme olayları bir bütün olarak görme. Yani hem olumlu hem aksayan hem de geliştirilmesi gereken yerleri görüp onları olduğu gibi ifade etmedir diye düşünüyorum.

1.2. Eleştirel Düşünme İhtiyacı

Katılımcılar eleştirel düşünmeyi hem bireysel hem de kurumsal gelişme, fonksiyonları amacına uygun olarak yerine getirmek için önemli bir ihtiyaç olduğu konusunda hem fikirdirler. Bu ihtiyacı, tekdüzelikten kurtulmak, yönetilen kurumları doğru ve iyi kararlar ışığında yönetmek, uygulamada ise istenen yönde performans elde etmek için doğru değerlendirme yapmak ve değerlendirme sonucuna göre yol haritasını belirlemek, kısacası hem bireysel hem de hem de mesleki açıdan "neler yapılabilir?" sorusunun cevabı olarak görmektedirler. Konuya ilişkin görüşler şöyledir:

> **K6:** Biz öğrencileri üst öğrenime, mesleğe aslında hayata hazırlıyoruz. Onların teorik olarak, kitabi olarak öğrenmeleri onlara çok da bir şey kazandırmıyor diye düşünüyorum. Bunların mutlaka sahada yansıması olması lazım, pratikte uygulanabilir olması lazım.

> **K7:** Eleştirel düşünme bireysel anlamda önümüze çıkan durumları kimsenin bazen bilip söylemediği şeyleri söylemeyi de gerektirdiğinden farklı düşünme, analiz sentez gibi

entelektüel özellikleri kazanmaya yardımcı olur ve bu özelliğin de bir eğitimci de olması, kazanılması gerekir bence.

K8: Bireyin yanlış yaptığı noktayı ya da geliştirilmesi gereken tarafını görmesi açısından önemlidir.

2. Tema: Eleştirel Düşünme-Öğrenci Etkileşimi

Araştırmanın verilerine göre, ikinci tema olarak eleştirel düşünmenin öğrenciyle ilişkisi olmaktadır. Bu tema da kendi içinde eleştirel düşüncenin öğrenciye kazandırdıkları ve eleştirel düşünme becerisinin öğrenciye kazandırılma yöntemleri gelmektedir.

2.1. Eleştirel Düşünmenin Öğrenciye Kazandırdıkları

Katılımcılar eleştirel düşünmenin öğrenciye kazandırdıkları noktasında temel olarak başarı, özgüven, sorgulama becerisi olduğunu belirtmektedirler. Belirtilen noktalara bakıldığında başarının sadece akademik olarak algılanmadığı, hayata ve pratiğe yansımalarının da önemsendiği görülmektedir. Ayrıca başarı noktasında kendine güvenen bireylerin kendilerine söylenenleri sorgulamadan harekete geçmeyeceği, böylelikle de doğru kararlar verilebileceği vurgulanmaktadır. Buradan eleştirel düşünmenin öğrencilere olumlu etki göstermesi düşünülebilir. Konuyla ilgili düşünceler şöyledir:

K1: Öğrenciye özgüven ve başarı kazandırdığını düşünüyorum.

K4: Kuruma aidiyet kazandırıyor. Biz çocukları işin içine katarak –hatta kantinimizi beraber işlettik, çocukları işin içine kattık- geziler düzenleyerek, işbirliği içinde çalıştık.

K5: Çocuk çok rahatlıkla sizdeki eksikliği görebiliyor. İdari birimlerdeki eksikliği görebiliyor. Bunun peşine düşüyor, değiştirmek istiyor.

2.2. Eleştirel Düşünme Becerisi Kazandırma Yöntemi

Katılımcılar eleştirel düşünmenin önemli ve edinilmesi gereken beceri olduğunu düşünmekte ve bunun kazandırılma yöntemi üzerinde durmaktadırlar. Bu noktada okul içinde yapılan çeşitli uygulamaları önemsemektedirler. Okulda yapılan etkinliklerin, öğrencinin hem akademik başarısına hem de eleştirel düşünme gibi farklı becerileri geliştirmesine katkı sunduğu düşünülmektedir. Konuyla ilgili değerlendirmeler şu şekildedir:

K3: Burada çocuğun hem mesleki anlamda hem akademik anlamda gelişimlerini sağlıyoruz. Zaten velinin de istediği bu.

K4: Velileri işin içine kattık. Veliler her zaman işin içinde, istediğim an her veliye ulaşıyordum. Whattsup grubu kurdum, oradan velilerle haberleşiyordum. Burada bir kurum kültürü oluşturmaya çalışıyordum. Bu olmazsa olmaz zaten.

K6: Çünkü çocuk kendini ifade edemeyen bireyler olarak topluma gidiyor eğer bu faaliyetlerle bezenmezse donanımlı hale getirilmezse topluma faydalı olamaz.

3. Tema: Eleştirel Düşünme-Okul Yönetimi İlişkisi

Katılımcıların görüşlerine göre eleştirel düşünmenin okul yönetimiyle ilişkisi vardır. Bu bağlamada katılımcılar kendilerinin bu konuda yaptıklarını, uygulamalarını ve mevcut yapıyla eleştirel düşünmeyi karşılaştırmışlardır.

3.1. Eleştirel Düşünme-Okul Yöneticisi

Katılımcılar eleştirel düşünme becerisi konusunda özeleştiri yapmaktadırlar. Yaptıkları noktasında hem olumlu hem olumsuz hem de geliştirmeleri gereken noktaları ifade etmektedirler. Ancak dikkat çeken nokta yapılanların bütün olarak ele alındığında bir şeyleri ortaya koymanın ya da başarmanın bedeli olarak algılanması gerektiğini düşünmeleridir. Yapıların deneyim olarak yine yararlanabilecekleri bir faktör olmasının yanında çeşitli yöntemlerle –davranışlara dikkat etme, okuma vb.- düzeltme ve geliştirmelerin yapılabileceğini ifade etmektedirler. Konuyla ilgili değerlendirmeler şöyledir:

> **K1:** Öğrenciyi ve çalışanları işin içine katmamız bizim için olumlu yön. Bazen fevri davranışlarımız olur insanız. Genel anlamda eleştiriye çok açığım.
>
> **K2:**… Öğretmenliğe başladığım ilk yıllarda eleştiriye biraz kapalıydım. Eleştirildiğim zaman hemen karşı cevap vererek eleştiriyi çürütmeye çalışırdım ama zaman içinde eleştirinin çok faydalı, yerinde olduğunu görüyorum.
>
> **K6:** Biz biraz şekille de uğraşıyoruz gibi geliyor bana. Çocukların yok kılık kıyafetiydi, yok sakalıydı, yok saçıydı. Bu tür şeylerle çocukların zamanını gereksiz yere meşgul ediyoruz gibi geliyor bana. Bu manada çocuk genel ahlak kurallarını delmediği sürece serbestlik olmalı. Çocukların kılık kıyafeti yerine ne ürettiğine bakmak motivasyonlarını, ders başarısına olumlu etki edecektir diye düşünüyorum.

3.2. Eleştirel Düşünme-Eğitim Sistemi Etkileşimi

Katılımcılar eleştirel düşünmeyle mevcut yapı arasında istenilen uyumun olmadığını düşünmektedirler. Ancak, bu eleştirel düşünmeyi teşvik eden uygulamaların mevzuat içinde olmadığını göstermemektedir. Konuyla ilgili değerlendirmeler şöyledir:

> **K1:** … Burada şu sıkıntı çıkabilir diyor. Kolaylaştırması için önce bireyi değiştirmek gerekiyor, bakış açısını değiştirmek gerekiyor. O zaman mevzuat daha kolay uygulanır. Mevzuatta yeri var, ama uygulamada bir yerde tıkanıyoruz yani. Herhangi bir şey eksikse geri dönüp geliyor yani.
>
> **K4:** …Mevzuat sınırlayıcı, kısıtlayıcı bu konuda ama risk de alınabilir.
>
> **K6:** … Mevzuatın daha çok bağlayıcı bir durumu var.
>
> **K7:** Mevcut yapı hem kolaylaştırıyor hem de zorlaştırıyor. … Ancak ne zaman bu işler için üst makamlardan izin almaya kalksak evrak işleri hem çok hem de cevabın geç gelmesi sizin canınızı sıkabiliyor.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yapılan araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Eleştirel düşünme önemlidir ve gelişmeye, bütüncül bir yaklaşımla düşünmeye bir vasıtadır. Hem bireysel anlamda hem de mesleki anlamda bir ihtiyaçtır şeklindeki sonucun Büyükkanber ve Makaracı'nın (2015), Raymond'un (2016) ve Rimiene'nin (2002) eleştirel düşünme ve öğretmenin rolüyle ilgili araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü düşünülmektedir.

Eleştirel düşünmenin mesleki açıdan öğrenciyle ilgili bir tarafı da mevcuttur. Öğrenci merkezli yaklaşımda, bu beceri öğrenciye temelde özgüven kazandırma, eğitim-öğretim açısından başarıyı getirme açısından dikkate değerdir ancak yeterli destek söz konusu değildir. Bu sonuç, Sağlam ve Büyükuysal'ın (2013) üniversite öğrencileriyle yaptığı ve eleştirel düşünme becerisinin çeşitli sebeplerden dolayı düşük çıktığı araştırma bulgusuyla örtüşmektedir.

Eleştirel düşünmeye yönelik çalışmalar hem okul içinde hem okul dışında yapılan faaliyetlerle kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmaların en önemlileri, projeler ve öğrenci meclisleridir. Elde edilen bu sonuç, Polat'ın (2017) kitap okuma gibi faaliyetlerin eleştirel düşünmeye olumlu katkısı olduğuna dair bulgusuyla kısmen örtüştüğü görülmektedir. Katılımcıların bu alışkanlığı çeşitli faaliyetlerle daha yoğun bir şekilde hayata geçirdikleri projeler, öğrenci meclisleri vb. uygulamalardır.

Eleştirel düşünmenin alt yapısı olarak belirtilebilecek mevcut mevzuat ise; ortaya koyduğu hükümlerle zorlaştırıcı bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Yapıyla ilgili mevcut sonuç, Balıkçı'nın (2016) ve Parlar ve Cansoy'un (2017), bürokrasinin okuldaki yönetimsel uygulamalar eğitim-öğretime yönelik uygulamalara göre daha çok etkilediğine dair araştırma bulgusuyla kısmen örtüştüğü söylenebilir; çünkü eleştirel düşünme becerisi daha çok eğitim-öğretimle ilgili faaliyetler içinde düşünülmektedir.

Yapılan araştırmadan hareketle şu önerilerde bulunulabilir: Eleştirel düşünmenin önemi örnek uygulamalarla öğretmenlere izah edilebilir. Öğrencilere eleştirel düşünme becerisi kazandırmada yararlı olan uygulamalar devam ettirilebilir. Mevzuat, eleştirel düşünmeyi teşvik edici şekilde düzenlenebilir. Farklı yöntemlerle ve farklı görevlerde bulunan öğretmenlerle mevcut konu daha detaylı araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Balıkçı, A. (2016). *Bürokrasi ve gündelik hayat bağlamında okul müdürlüğünün incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Büyükkanber, C. ve Makaracı, M. (2015). Eleştirel düşünce ve eğitim uygulamaları, ISCAT-2015.

Christensen, L.B., Johnson, R.B. ve Turner, L.A. (2015). *Nitel ve karma yöntem araştırmaları* (M. Sever, Çev.), (A. Aypay, Çev. Ed.) *Araştırma yöntemleri desen ve analiz* (400-433). Ankara: Anı.

Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.), (S.Turan, Çev. Ed.). *Nitel araştırma yöntemleri* (85-111). Ankara: Nobel.

Miles, M. B. ve Huberman A. M. (2015). *Veri toplamaya odaklanmak ve veri toplamayı sınırlamak: anlamlı bir başlangıç* (D. Örücü, Çev.), (S. Akbaba Altun, A. Ersoy, Çev. Ed.) *Nitel veri analizi* (16-39). Ankara: PegemA.

Mill, J., Allen, M., & Morrow, R. (2016). Critical Theory: Critical Methodology to Disciplinary Foundations in Nursing.*Canadian Journal of Nursing Research Archive, 33*(2). Retrieved from http://cjnr.archive.mcgill.ca/article/view/1638

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2018). http://www.meb.gov.tr/mevzuat/liste.php?ara=2 adresinden 17.04.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Neuman, L.W. (2006). *Toplumsal araştırma yöntemleri,* (Çev. Özge, S., 2010). İstanbul:Yayın Odası.

Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma tasarımı. B. Tarman ve M.F. Yiğit, (Çev.), M. Bütün, S. B. Demir (Çev. Ed.), *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (s. 209-258) içinde. Ankara: PegemA.

Parlar, H., & Cansoy, R. (2017). The Effect of Bureaucratic School Structure on TeacherLeadership Culture: A Mixed Study. *Kuram ve Uygulamada Egıtım Bılımlerı Educatıonal Scıences: Theory Practıce*, 17(6), 2175-2201. Doi:http://dx.doi.org/10.12738/estp.2017.6.0150

Polat, M. (2017). *Sınıf öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile yaratıcılık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.

Raymond, L. Y. K. (2016). T*eachers' beliefs, confidence and practice and students' achievement in cultivating* critical thinking in primary music education in Hong Kong. (Doctoral dissertation) Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses. ProQuest Number:10267915

Rimiene, V. (2002). Assessing and developing students' critical thinking. *Psychology Learning and Teaching, vol. 2, 1*: pp. 17-22. , First Published Mar 1, 2002.

Sağlam, A.Ç. ve Büyükuysal, E. (2013). Eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve buna yönelik engellere ilişkin görüşleri. *International Journal of Human Sciences, volume 10,* Issue 1, ISSN: 1303-5134

Sezen, Y., Sarı, N., Uzun, M. ve Dost, Ş. (2013). Matematik öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) Özel Sayı (1)*, 393-403.

Yeşilpınar, M. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının eleştirel düşünmenin öğretimine yönelik yeterliklerine ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin.

Yılmaz, B. (2017*). Sınıf öğretmen adaylarının eleştirel düşünme ve yanal düşünme eğilimleri arasındaki ilişki (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.